

KARTA ROZWIĄZANIA:

ID:	G.03-1
Typ instrumentarium (a do f)	a) Rozwiązania w zakresie regulacji prawnych, administracyjnych
Kategoria rozwiązania (A do C)	A – Regulacje prawne B – Mechanizmy finansowania;
Data aktualizacji wpisu:	21.05.2021
ID i nazwa wyzwania, którego dotyczy proponowane rozwiązanie:	G.03 Instrumenty wspierania rozwoju gospodarczego, rozwoju przedsiębiorczości i polityki proinwestycyjnej
Autorzy:	Sławomir SITEK – Uniwersytet Śląski, Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Agnieszka SOBALA-GWOSDZ – IRMiR
Grupa ekspercka:	Gospodarka i rynek pracy

1. Nazwa rozwiązania:

Wykorzystanie miejscowych zasobów ludzkich na rynku pracy

2. Zwięzła charakterystyka proponowanego rozwiązania:

Cechą rynku pracy jest jego niehomogeniczność. Najbardziej wartościowe po stronie podaży pracy są osoby dobrze wykształcone, posiadające wysokie kwalifikacje, legitymizujące się doświadczeniem, kreatywne i chętnie podejmujące nowe wyzwania (Sitek i in. 2013). Pożądaną cechą takich osób, po spełnieniu wcześniejszych warunków jest także relatywnie młody wiek. Osoby spełniające takie kryteria, stanowią najważniejszy czynnik rozwoju i mogą zarówno implementować jak i kreować innowacje społeczne jak i zaawansowane technologiczne rozwiązania innowacyjne. Niestety pomimo znacznego postępu w zakresie poziomu wykształcenia Polaków, nie wszystkie osoby spełniają te wymagania (Sitek 2016). W przekroju społecznym zgodnie z regułą rozkładu normalnego (tzw. krzywa Gaussa) dominują jednostki o przeciętnych kompetencjach i zaangażowaniu. Zwykle tworzą one szeroką grupę pracowników najemnych, bardzo ważną **na rynku pracy ale raczej odtwórczą niż kreatywną, wymagającą stosownej oferty ze strony pracodawców**. Największy problem stanowią osoby niepracujące, o bardzo słabych kwalifikacjach i niskiej motywacji do pracy. Często cechuje je apatia i brak wiary w możliwość zmiany swojej sytuacji materialnej i życiowej. Grupa ta obejmuje zarówno bezrobotnych, którzy z definicji poszukują i chcą podjąć pracę, ale także osoby bierne zawodowo, które nie wykazują zainteresowania pracą. Te niewykorzystane zasoby tworzą jedno z największych obciążeń rozwoju miast, generując szereg problemów społecznych, często skoncentrowanych przestrzennie.

Wymiar wolnych i niezagospodarowanych zasobów pracy w Polsce obejmuje aktualnie około **5,7 mln ludzi**. Składa się na to **1,1 mln osób bezrobotnych** (stan na luty 2021 roku – www.psz.praca.gov.pl) oraz grupa **prawie 4,6 mln osób biernych zawodowo w wieku produkcyjnym (18-59/64)** (stan na IV kwartał 2020, *Informacja ..., GUS*). Potwierdza to także niski **wskaźnik aktywności zawodowej**, który w grupie **osób w wieku produkcyjnym** wynosi tylko **78%** (*Informacja ..., GUS*). Według danych Eurostatu w IV kwartale 2020 roku w Polsce wskaźnik aktywności zawodowej w przedziale wieku 15-64 wynosił 71,7% i był niższy od średniej UE o 1,6 p.p.

Cechą charakterystyczną jest **znacznie niższa aktywność zawodowa w grupie kobiet**, których poziom aktywności odbiega od średniej **UE aż o 3,5 p.p.** (Eurostat, 2020). Jako główne przyczyny podkreśla się podział ról społecznych, szczególnie przypisanie kobietom roli opiekuńczo-wychowawczej i jej wpływ na uznawanie kobiet za pracowników mniej dyspozycyjnych (Himmelweit 2017). Kobiety, w większym wymiarze podejmują nieodpłatną pracę na rzecz domu. Ponadto ze względu na opiekę nad dziećmi i osobami chorymi częściej wybierają pracę w niepełnym wymiarze godzin. Luka w karierze wywołana macierzyństwem widoczna jest również później, poprzez mniejsze doświadczenie, ograniczoną sieć kontaktów, a w konsekwencji mniejszą możliwość awansu (Budig, England 2001, Kleven H. i in. 2019,

Czerwińska i in. 2020, Świągost-Kapocsi 2021). Warto zauważyć, że **sytuacja kobiet jest o wiele bardziej skomplikowana**. Na aktywność zawodową i pozycję kobiet na rynku pracy wpływają bowiem: **struktura zatrudnienia, dyskryminacja płacowa ze względu na płeć oraz zjawiska takie nieświadome uprzedzenia (*unconscious biases*), tzw. lepka podłoga czy szklany sufit** (Fejfer 2019, Świągost-Kapocsi 2021).

Znamienny jest fakt, że w grupie osób z **wykształceniem podstawowym aktywność zawodowa** wynosi zaledwie **17%**, podczas gdy wśród **osób z wykształceniem wyższym** jest to **80%** (*Informacja ..., GUS*). Równie niski jest współczynnik aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami, który oscyluje wokół **18%** (*Informacja ..., GUS*). Wykorzystanie wskazanych rezerw stanowi wyzwanie dla polityk publicznych, gdyż wymaga wdrożenia mechanizmów aktywizujących zarówno po stronie podażowej jak i popytowej rynku pracy, a zarazem tworzenia miejsc pracy dostosowanych do kwalifikacji i możliwości tych osób.

Polityka kształtowania rozwoju miast powinna uwzględniać szeroką grupę wolnych lub nieaktywnych zasobów ludzkich, pomimo mniejszej ich konkurencyjności. W tej sytuacji **przyjmowanie migrantów zarobkowych** z Europy Wschodniej – głównie Ukrainy, rozwiązuje problemy rynku pracy tylko po stronie popytowej. Pracodawcy chętnie zatrudniają migrantów, gdyż Ci zwykle są lepiej zmotywowani, akceptują dłuższy czas pracy a przy tym ich oczekiwania płacowe zwykle są umiarkowane. Często wyróżniają się też wysokimi kwalifikacjami zawodowymi. Niestety nie rozwiązuje to głównych problemów rynku pracy z punktu widzenia rozwoju miast, których poziom wpływów z tytułu udziału w PIT uzależniony jest od dochodów ludności. Grupa ta wymaga także dodatkowego wsparcia, co podnosi wydatki samorządów. Z kolei wskazane na wstępie najbardziej wykwalifikowane zasoby ludzkie, powinny być motorem postępu i przedsiębiorczości, co ma kluczowe znaczenie strategiczne, ale może temu sprostać relatywnie niewielka grupa ludzi. W konsekwencji powyższa rekomendacja wskazuje na potrzebę aktywizacji wolnych zasobów ludzkich, które obejmują głównie osoby z niższymi kwalifikacjami oraz osoby z niepełnosprawnościami.

3. Działania szczegółowe, narzędzia interwencji – szczegółowy opis:

1. Warunkowanie wsparcia socjalnego państwa aktywnością na rynku pracy

Podniesienie poziomu aktywności zawodowej ludności to ważny czynnik wzrostu gospodarczego, rozwoju miast a także poprawy sytuacji materialnej mieszkańców. Wszelkie formy wsparcia socjalnego nie powinny skłaniać do dezaktywizacji zawodowej, lecz powinny zachęcać do wzmożonej aktywności. Konsekwencją tego powinna być istotna różnica w warunkach życia, pomiędzy osobami utrzymującymi się z pracy oraz grupą ludzi, która bazuje na transferach społecznych. Działanie to wymaga progresywnego wsparcia np. w zakresie programu 500+, który powinien być powiązany z pracą. Możliwym rozwiązaniem jest różnicowanie świadczenia wychowawczego od aktywności zawodowej rodziców (opiekunów) według formuły: obie osoby pracujące 150% zasiłku, jeden z rodziców pracujący 100%, niepracujący 50%. W celu zniwelowania niekorzystnego efektu dla beneficjentów którymi mają być dzieci, różnicę uzupełnić ekwiwalentem niepieniężnym na sfinansowanie zakupu pomocy naukowych, dodatkowe zajęcia czy opłaty za posiłki w szkole. Wymaga to przeglądu nie tylko programu 500+, ale też innych świadczeń z pomocy społecznej, do których można zastosować podobne mechanizmy.

2. Wykorzystanie znanych mechanizmów prac publicznych oraz prac społecznie użytecznych

Te działania mogą być dla miast podwójnie korzystne, gdyż oprócz poprawy dochodów ludności, ich efektem jest poprawa porządku i estetyki w mieście. Będzie to wzmacniać również proces rewitalizacji, który bezrobocie i niską aktywnością zawodową wskazuje jako główną przyczynę ubóstwa ludności i narastających problemów społecznych.

3. Wsparcie aktywności zawodowej młodzieży uczącej się

Współcześnie, znaczny odsetek młodych ludzi kontynuuje naukę na studiach, co często wiąże się z kształceniem do około 24 roku życia. Na tym etapie nauka jest priorytetem, niemniej jednak warto pomyśleć w jaki sposób wspierać aktywność zawodową studiującej młodzieży. Wsparcie takie powinno obejmować wyłącznie pracę zawodową zgodną z kierunkiem studiów. Działanie to odnosi się raczej do uczelni, które powinny przewidywać elastyczne rozwiązania w regulaminie studiów. Na poziomie szkolnictwa średniego i zawodowego miasta mają większe możliwości interwencji, dostosowując kształcenie szczególnie w wymiarze praktycznym.

Warto jednak zrezygnować z twierdzenia/myślenia dotyczącego roli szkolnictwa zawodowego średniego czy wyższego (PWSZ) jako jednostek kształcących tylko na lokalny rynek pracy, a zacząć rozpatrywać je w kategorii instytucji **kształcących na dynamicznie zmieniający się, szerszy rynek pracy**. Oczywiście jest, że uczelnie o profilu zawodowym muszą odpowiadać na wyzwania rynku pracy, ale pewien kanon wartości wyróżniających szkolnictwo wyższe od pozostałych poziomów edukacji nie powinien zostać zapomniany, gdyż to właśnie on w dłuższej perspektywie jest najbardziej poszukiwany na rynku pracy. Kształcenie na potrzeby rynku pracy to, oprócz kompetencji specjalistycznych, to **rozwijanie umiejętności analitycznych, samodzielnego myślenia, rozwiązywania problemów, pobudzanie kreatywności, samoorganizacja i obowiązkowość, umiejętność wyszukiwania i syntezy informacji, zdolność do pracy zespołowej w reżimach projektowych**. We współczesnym świecie ważne jest także uczenie współpracy w środowisku międzynarodowym, rozwijanie kompetencji językowych i informatycznych. **Celem uczelni nie może być zaspakajanie chwilowych problemów rynku pracy czy wąskie nakierowanie na lokalny rynek pracy**, gdyż w dłuższym okresie polityka taka może prowadzić do **monofukcyjności i braku transformacji lokalnych gospodarek** w kierunku bardziej zaawansowanych działalności gospodarczych (Gwosdz i in. 2019, 16).

4. **Wzrost aktywności zawodowej wśród kobiet**

Na znaczny potencjał w tym zakresie wskazuje różnica pomiędzy poziomem aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn. Aktywność zawodową kobiet można wspomagać poprzez wsparcie młodych ludzi w opiece nad dziećmi. Pozwoli to na możliwie szybki powrót do pracy głównie kobiet. Działania te **wymagają dostępu do żłobków i przedszkoli (model skandynawski)**, z preferencją zarówno w dostępie jak i kosztach dla osób pracujących. Działania organizacyjne i logistyczne są tutaj w gestii samorządu terytorialnego. Innym działaniem wspomagającym godzenie obowiązków zawodowych z życiem rodzinnym jest umożliwienie (o ile charakter lub organizacja wykonywanej pracy na to pozwala), **jednemu z rodziców posiadającemu dziecko do 4 roku życia pracy hybrydowej lub zdalnej (flexicurity)**. Możliwość taka została już zapisana w projekcie nowelizacji *Kodeksu pracy* (patrz <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12346911/katalog/12789138#12789138>). Wydaje się, że po doświadczeniach z okresu pandemii, rozwiązanie takie może szybciej uzyskać akceptację pracodawców, a równocześnie wpłynąć pozytywnie na wskaźnik dzietności.

5. **Wsparcie przedsiębiorczości**

Rekomenduje się:

- poprawę przejrzystości obowiązujących przepisów w zakresie przewidywalności prawa i uproszczenia procedur mających wpływ na prowadzenie działalności na terenie Polski.
- wypracowanie regulacji prawnych w zakresie elastycznych rozwiązań dla pracy zdalnej, w tym przede wszystkim: oderwanie pracy od jednego miejsca jej wykonywania, możliwość określenia kosztów pracy zdalnej na poziomie zakładu pracy, wyodrębnienie w ramach regulacji incydentalnej pracy zdalnej, dostosowanie wymogów BHP do specyfiki pracy zdalnej (*Apel Rady Przedsiębiorczości...* 2021).

Preferencyjne warunki i wsparcie logistyczne powinno obejmować firmy tworzone przez **osoby niepełnosprawne, a także podmioty ekonomii społecznej**. W przypadku tych podmiotów można zastosować ulgi i zachęty fiskalne, a także udostępniać posiadane zasoby lokalowe (zobacz rekomendacja **mieszkalnictwo i polityki społeczne: Powołanie nowego programu rządowego pod nazwą „Ścieżka do zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami”**).

6. **Likwidacja wykluczenia transportowego**

Peryferyjność może być ważnym czynnikiem ograniczającym lub wykluczającym część osób z rynku pracy. Brak komunikacji zbiorowej uderza głównie w osoby, które otrzymują dochody na poziomie płacy minimalnej. Wyraźnie zawęża to zasięg przestrzenny dostępnego dla nich rynku pracy, który już w niewielkiej odległości od miejsca zamieszkania przestaje być opłacalny. Dotyczy to również innych osób, które nie posiadają własnego środka transportu lub nie mają stosownych uprawnień do jego kierowania (Guzik 2003, Guzik i in. 2019) **Dostępność do transportu publicznego wymaga określenia minimalnych standardów, uwzględniając powiązania funkcjonalne przynajmniej na poziomie powiatu**. Zjawisko to ma szersze znacznie społeczne, gdyż równocześnie determinuje dostępność szkolnictwa dla młodzieży, zaś mieszkańcom daje możliwość korzystania z usług w miastach (patrz rekomendacja G01 Dostępność i transport publiczny dla wzmocnienia atrakcyjności ośrodków miejskich).

4. Podmioty odpowiedzialne za realizację:

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
 Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii
 Ministerstwo Edukacji i Nauki (szkolnictwo średnie, szkolnictwo zawodowe)
 Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej (wsparcie w opiece nad dziećmi)
 Urzędy Marszałkowskie
 Urzędy Pracy
 Samorząd gminny i powiatowy
 Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej

5. Wstępny harmonogram i kamienie milowe:

Harmonogram wymaga analizy regulacji prawnych i jest zindywidualizowany dla poszczególnych rozwiązań.

6. Priorytet/istotność z punktu widzenia wpływu na wyzwanie/rozwiązanie problemu (oczekiwany efekt):

Bardzo ważne

Wskazane propozycje powinny wzmocnić rynek pracy, co przełoży się na poprawę warunków życia w mieście i dynamizację procesów gospodarczych.

7. Odniesienia do diagnoz, dodatkowe materiały źródłowe, literatura:

Apel Rady Przedsiębiorczości o uregulowanie pracy zdalnej, [dostęp 19.04.21]

<https://absl.pl/storage/app/media/advocacy/RP%20Apel%20Rady%20Przedsi%C4%99biorczo%C5%9Bci%20o%20uregulowanie%20pracy%20zdalnej.pdf>

Budig M. J., England P., 2001, *The wage penalty for motherhood*, *American Sociological Review*, 204-225.

Czerwińska M., Garbolińska A., Kowalczyk M., Smogorzewski K., 2020, *Badania opinii dotyczącej przedsiębiorczości kobiet w Polsce i wybranych krajach europejskich*, Instytut Badań Rynkowych i Społecznych IBRIŚ, Warszawa.

Fejfer K., 2019, *O kobiecie pracującej, Dlaczego mniej zarabia, chociaż więcej pracuje*, Czerwone i Czarne, Warszawa.

Guzik R., 2003, *Przestrzenna dostępność szkolnictwa ponadpodstawowego*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Kraków.

Guzik R., Kołoś A., Fiedień Ł., Kocaj A., Wiedermann K., 2019, *Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna – województwo małopolskie*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków.

Gwosdz K., Sobala-Gwosdz A., Górecki J., Jarzebiński M., Rotter-Jarzebińska K., Fiedień Ł., 2019, *Potencjał miast średnich w Polsce dla lokalizacji inwestycji BPO/SSC/IT/R&D, Analiza, ocena i rekomendacje*, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL), Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Warszawa.

Himmelweit S., 2017, *Feminist economics*, [w:] L. Fischer, J. Hasell, J.C. Proctor, D. Uwakwe, Z. W. Perkins, C. Watson (red.), *Rethinking economics: An introduction to pluralist economics*, Routledge, Milton.

Informacja o rynku pracy w czwartym kwartale 2020 roku (dane wstępne), GUS.

Kleven H., Landais C., Posch J., Steinhauer A., Zweimüller J., 2019, *Child penalties across countries: evidence and explanations*, National Bureau of Economic Research, Cambridge.

Sitek S., Runge J., Kłowski F., Runge A., Petryszyn J., Pytel S., Spórna T., Kurpanik M., Zuzńska-Żyśko E., 2013, *Społeczno-gospodarcze oraz przestrzenne kierunki zmian regionalnego oraz lokalnych rynków pracy województwa śląskiego*, Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego, Sosnowiec.

Sitek S., 2016, *Rynek pracy modernizującego się regionu miejskiego*, [w:] *Restrukturyzacja regionów ostrawskiego i katowickiego jako możliwość współpracy czesko-polskiej*, Uniwersytet Ostrawski, Ostrava, s. 129-151.

Świgost-Kapocsi A., 2021, *Conditions and mechanisms of feminization of professions in Poland - apparent window of opportunities*, *Eurasian Geography and Economics* [w druku].

<https://ec.europa.eu/eurostat>

<https://psz.praca.gov.pl/-/14823783-statystyki-strukturalne-luty-2021>

8. Powiązane akty prawne, identyfikacja obszaru prawnego wymagającego poprawy (odniesienie do istniejącego stanu prawnego):

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* Dz. U. 2004 nr 99 poz. 1001 z póź. zm.

Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. *o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci* Dz. U. 2016 poz. 195 z póź. zm.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593 z póź. zm.

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. *Kodeks pracy* Dz. U. 2020 r. poz. 1320. – projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy i niektórych innych ustaw, jest na etapie uzgodnień i konsultacji (UD210). Tekst projektu wraz z uzasadnieniem dostępny pod adresem:

<https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12346911/katalog/12789138#12789138>

9. Przykłady podobnych rozwiązań w innych krajach (jeśli znane)

Wzrost aktywności zawodowej wśród kobiet – Model duński lub szwedzki